

BIBLIOGRAFIE

1. PETROVICI, ION. *Teoria noțiunilor*. Ediția a II-a. București, 1924.
2. MAIORESCU, TITU. *Critice I. Proza*. Chișinău: Editura Hiperion, 1990, pp.117-142.
3. Vezi: Declarația de la Bologna (1999), Comunicatele de la Praga (2001), Berlin (2003), Bergen (2005); Standarde de linii directoare pentru Asigurarea Calității în Spațiul European al Învățământului Superior (2015).
4. *Codul Educației al Republicii Moldova*, nr. 152, din 17.07.2014. (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 319-324).
5. Vezi: Evaluarea studenților în contextul Bologna. Chișinău, 2006.
6. CAISIN, SIMION. *Procesul Bologna: experiența națională și internațională: culegere de documente și materiale*. Chișinău, 2007.
7. Obiective Bologna: proces de implementare. Chișinău, 2008.
8. DUMBRĂVEANU, ROZA. *Centrarea pe student în contextul procesului Bologna*. Chișinău, 2014.
9. NISKIER, ARNALDO. *FILOSOFIA EDUCAȚIEI (o viziune critică)*. București: Ed. Economică, 2000.
10. CIUREA C., NERBECA V., LIPCEAN S., GUZUN M. Sistemul de învățământ superior din Republica Moldova în contextul procesului Bologna: 2005-2011. Chișinău, 2012. www.soros.md

ISTORIC, FOLCLORIST ȘI REZISTENT SUBTIL AL REGIMULUI TOTALITAR – GHEORGHE BOGACI

*Noroc Larisa, dr., conf. univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

CZU: 929:82(091)

Abstract

The article presents the life and activity of the literary historian, folklorist and archeographer Gheorghe Bogaci, a Bessarabian of origin, trained and educated in inter-war Romania that got noticed in the context of the totalitarian Soviet regime. He worked in various scientific institutions; whose activity was adjusted to the official ideology. Despite the vicissitudes of time, Gh. Bogaci contributed to the development of the history of literature, the study of folklore, the exploitation of the national literary heritage. The exegesis of literary history has been used as a sounding board to express his opinion towards un democratic regimes, combating the falsification of the Romanian language, disreputation of origin and national conscience, and the traffic of rarities that represent the national heritage.

Key-words: historic, folklorist, regime, totalitarian, national values, researcher.

În anii 1945–1966, în RSSM, au fost organizate instituții de învățământ superior și de cercetare. Una dintre aceste instituții a fost Baza Moldovenească de Cercetări Științifice a AȘ a URSS (în continuare Baza Moldovenească de Cercetare), constituită la Chișinău în 1946, care, ulterior a evoluat în AȘM [1; 2; 3; 4]. Din Baza Moldovenească de Cercetare făceau parte: Institutul de Istorie, Limbă și Literatură (IILL) și 7 sectoare: botanică, geologie, viticultură și pomicultură, pedologie, zoologie, energetică, economie și geografie [1]. Printre problemele imperioase, la care instituția de cercetare trebuia să aibă o poziție științifică oficială, erau: constituirea statului moldovenesc, geneza poporului moldovenesc, identitatea națională, problema limbii. În acest context, bolșevicii au impus o interpretare proprie a apartenenței etnice a băștinașilor din RSSM, dezvoltând ideea despre două popoare distincte, declarându-i pe locuitorii din RSSM „moldoveni”. România și națiunea românească erau desemnați prin calificativele „imperialiști”, „burghezi”, „asupritori”, iar cei care susțineau românismul – etichetați drept trădători. Literatura propagandistică trimisă direct de la Moscova promova ideile de bază care trebuiau diseminate de Partidul Comunist din RSSM și instituțiile sale satelit, printre care și Baza Moldovenească de Cercetare. Trebuiau promovate ideile hilare precum că puterea în RSSM a fost cucerită de pătura muncitoare susținută de Armata Roșie eliberatoare,

chiaburimea personalizează dușmanul poporului, puterea sovietică urmărea zidirea societății socialiste, iar limba *moldovenească* aparține păturii muncitoare [9; 10; 11; 19; 20].

Unul dintre cercetătorii Institutului de Istorie, Limbă și Literatură (IILL) a fost Gheorghe Bogaci (20.IV.1915, s. Vasiliuț, reg. Cernăuți, jud. Hotin – 28.XI.1991, Moscova, înmormântat la Chișinău) – istoric literar, folclorist, arheograf. S-a născut într-o familie de preoți. În 1938 a absolvit Universitatea din Iași, Facultatea de Filologie, cu licență în limbile slave. La aceeași instituție a făcut studii aprofundate de limbă franceză, dar nu și-a luat licența la specialitatea respectivă. Potrivit dosarului personal, cunoștea mai multe limbi, printre care franceza, italiana, bulgara, iar la nivel mediu – germana și poloneza. Meritele sale în domeniul de specializare i-au favorizat angajarea în funcția de

asistent la Catedra limbilor slave din cadrul universității ieșene (1938–1940). După 1940 a trecut cu familia în Basarabia, părinții săi și cei doi frați rămânând în România. În primii ani, între 1940–1941, a lucrat învățător la școala medie din s. Bogatoc, rn. Suvorov, reg. Odesa. După începerea celui de-al Doilea Război Mondial, a fost mobilizat în Armata Roșie (1941–1945), luând parte la operațiuni militare din România, Ungaria, Austria. Participarea în cadrul Armatei Roșii și învrednicirea de distincții și medalii de merite pentru URSS (*Za vziatie Budapeșta* (Pentru cucerirea Budapestei), *Za pobedu nad Ghermaniei* (Pentru victorie asupra Germaniei), *Za otlicinîe boevîe deistvia* (Pentru eminentă în luptă) etc.) i-au asigurat o poziție în societate și dreptul de a fi angajat cercetător științific al Institutului de Istorie, Limbă și Literatură al Bazei Moldovenești de Cercetare, unde a activat în anii 1945–1951. Studiile și erudiția însă nu i-au permis să accepte „politicile de spălare a creierului” [2].

Deși în aparență părea să susțină unele idei derivate din ideologia oficială, le-a combătut prin observațiile lingvistice din cercetările sale, tematica abordată, inspirația din patrimoniul cultural. Cercetătorul Gheorghe Negru susține că Gh. Bogaci și alți lingviști, precum Vasile Coroban, Vasile Comarnițchi – persoane cu merite față de puterea sovietică, au avut curajul să-și declare opoziția față de politica de vulgarizare a limbii [8; 9]. Fără a nega, din motive cunoscute, termenul de „limbă moldovenească”, Bogaci și alți intelectuali combăteau „moldovenismul” prin ortografie, fonetică, lexic, stilistică, valorificarea moștenirii literare.

În cadrul ședinței din 21 august 1950 a Consiliului Științific al IILL, Gh. Bogaci a arătat că este inadmisibil ca limba literară să se orienteze după cea vorbită [16, p. 30]. La 3–7 decembrie 1951, la Chișinău a fost organizată o conferință comună a Institutului de Lingvistică al AȘ a URSS și a Institutului de Istorie, Limbă și Literatură din RSSM, din cadrul Filialei Moldovenești a AȘ a URSS pe probleme lingvistice. Un succes al acestei întruniri a fost recunoașterea „limbii moldovenești” drept limbă romanică [17, pp. 30-33]. Dar, în conformitate cu doctrina oficială, pentru care limba era un important instrument ideologic, participanții, printre care și oaspeții, V. Serebrennikov și S. Bernștein, au insistat că limba moldovenească este una specifică, iar independența ei constă în structura gramaticală și fondul lexical de bază. În cadrul conferinței au fost dur criticați lingviștii Gh. Bogaci, V. Coroban, care nu ar susține originalitatea limbii și a istoriei moldovenești și „se închină față de cultura vest-europeană”. În urma acestor dispute, situația a devenit într-atât de tensionată, încât, în 1951, Bogaci a fost nevoit să plece din IILL.

Între 1951–1952 a ținut ore de literatura „moldovenească” la Universitatea Pedagogică din Bălți și Universitatea de Stat din Chișinău. În 1953 a devenit șeful cabinetului de limbă și literatură din cadrul Institutului Republican de Perfecționare a Învățătorilor din RSSM. În 1956, în perioada „dezghețului hrușciovist” a revenit la Filiala Moldovenească a Academiei de Științe a URSS. A lucrat în cadrul mai multor sectoare, dar întotdeauna a rămas consecvent promovării valorilor naționale. În cadrul Filialei Moldovenești a Academiei de Științe a URSS s-a angajat, inițial, la Institutul de Limbă și Literatură ca șef-interimar al Sectorului folclor, cu tema de cercetare „Proverbele moldovenești”. Din 1959, Bogaci a fost transferat la Sectorul de literatură, unde a cercetat o problematică deosebit de actuală: „Descrierea manuscriselor moldovenești din arhivele și depozitele de cărți din Moldova și URSS”, publicând mai multe articole și monografii de valoare la acest subiect. Însă subiectul pentru care a avut o predilecție aparte a fost folclorul, luând parte și la organizarea expedițiilor folclorice pe teritoriul RSSM.

Din 1959, regimul politic din RSSM s-a înăspriț. Cercetătorii de la socioumane, pentru a supraviețui la locurile lor de muncă, erau nevoiți să examineze fie teme care aveau afinități cu cultura rusă, fie teme datând din perioade istorice îndepărtate. Expunerea asupra problematicei contemporane le putea aduce prejudicii în plan profesional. De subliniat că niciun savant basarabean din domeniul sociouman cu educație românească nu a fost contemporaneist. În virtutea acestor factori, și tema de cercetare pentru doctorat a lui Bogaci a fost „Folclorul moldovenesc în opera corifeului literaturii ruse – Alexandr Pușkin”. Abia în 1964, la vârsta de 49 de ani, a avut posibilitate să susțină teza de doctor în literatură în cadrul Institutului de Literatură Rusă a AȘ din RSSM, cu tema „Pușkin și folclorul moldovenesc”. În 1967, prin decizia Prezidiului Academiei de Științe a RSSM, i-a fost conferit titlul științific de cercetător superior la specialitatea „Literatura moldovenească”. Pentru a-și motiva gradul științific, a trebuit să ia parte activă la organizarea conferințelor și altor sesiuni literare. A fost unul din membrii Comisiei unionale „Alexandr Pușkin”, secretar științific al Comisiei „Pușkin” din cadrul Institutului de Limbă și Literatură Rusă, consultant-recenzent la Editurile „Cartea Moldovenească” și „Lumina”. Ca și alți oameni de știință și pedagogi din perioada sovietică, a fost solicitat de către Societatea „Znanie” să țină ore cu caracter politico-propagandistic.

În 1971, pe neașteptate a plecat din funcție de la AȘ a RSSM fiind ales prin concurs în calitate de șef Catedră a limbii spaniole la Institutul din Irkutsk [2, f. 99]. Din mărturiile unui prieten, cuvintele de rămas bun ale lui Gheorghe Bogaci au fost: „Plec din Moldova și am să revin doar atunci când voi afla că ciubotarii și ciobanii se vor reîntoarce la îndeletnicirile lor de bază” [12]. La Irkutsk, activitatea didactică a fost îmbinată reușit cu cea de cercetare. Bogaci editează volumele: „Dalece severnoi stoliț” (1979), „În lumea cuvintelor” (1982), „Alte pagini de istoriografie literară” (1984). Tot la Institutul Pedagogic din Irkutsk a fost promovat la titlul științifico-didactic – conferențiar universitar. Din amintirile poetului și prozatorului Leo Butnaru, în 1991, în drum spre Novosibirsk, de unde vroia să-și aducă la Chișinău biblioteca – nutrind gândul de a reveni acasă, în Moldova – omul de știință Gheorghe Bogaci a decedat pe undeva la Moscova, suferind un atac de cord [14].

Pe parcursul vieții sale tumultuoase Gheorghe Bogaci a fost apreciat cu distincția Prezidiului AȘ a RSSM pentru reușite în activitatea de cercetare. În 2015, Poșta Moldovei a emis plicul cu marca fixă *Gheorghe Bogaci – istoric și folclorist. 100 ani de la naștere* [13].

Activitatea de cercetare a lui Bogaci a fost ancorată în domeniile: istoria literaturii „moldovenești”, toponimia, folclorul, el fiind autorul a cca 80 de lucrări științifico-didactice, monografii, manuale, crestomații [18]. Primele publicații datează din 1936, perioada aflării sale

în România, când colaborează cu mai multe reviste științifice: *Buletinul Institutului de Filologie Română* „E. Philippide”, „Arhiva”, *Societatea istorico-filologică din Iași*”, „Revista critică”, unde și-a trimis articolele: „Note lingvistice”, „Note etimologice”, „Note de textologie” etc. [23]. În perioada dezghețului hrușciovist, a continuat practica de publicare în revistele de specialitate din România, ceea ce provoca rezerve unor pseudocolégi de breaslă. Menționăm în acest context studiul „Un document necunoscut din anul 1942”, editat în revista „Studii” a Institutului de Istorie a Academiei din Republica Socialistă România (1961). În 1970 a scris lucrarea cu titlul sugestiv „Pagini de istoriografie literară”, în care a explicat valoarea literară, politică, științifică și culturală a unor manuscrise vechi din Moldova, a relatat inspirația corifeilor literaturii ruse din folclorul român: Al. Pușkin, M. Gorki, I. Bunin [15]. Lucrarea a fost întregită de contribuții documentare, dobândite în urma unor migăloase cercetări arhivistice și studierii edițiilor rare. În studiu au fost abordate mai multe probleme actuale. Autorul și-a expus opiniile referitor la necesitatea valorificării și păstrării patrimoniului național, dezvoltarea limbii literare. A acuzat de furt guvernarea țaristă, dar și amatorii de rarități, pentru că au „deșțărânit” și vândut multe din cărțile și documentele vechi, hrisoave domnești, manuscrise, bucoavne, cărți religioase, copii de cronici – adevărate comori culturale, care anterior se găseau în bibliotecile și arhivele mănăstirilor din Basarabia (Horodiște, Neamțului, Hârbovăț, Tabăra [22, p. 54]), în biblioteca Societății istorico-arheologice bisericești din Basarabia, în colecții particulare. În accepția lingvistului, în procesul de furt au fost implicate persoane care știau adevărata valoare a surselor istorice, nominalizându-i pe unii dintre aceștia: lingviștii și istoricii literari A. Iațimirskiși, A. Veselovski [6, p. 6]. Autorul își exprima nedumerirea că unele manuscrise scoase din Basarabia se află în prezent în biblioteci și arhive din Leningrad (azi Sankt-Petersburg), Odesa, Kiev, Irkutsk, Lvov, Pskov, iar altele, în fonduri secretizate [5, p. 4, 5]. Potrivit autorului, „este fericită situația când unii savanți, precum B. P. Hasdeu, proprietar al unei biblioteci cu numeroase rarități, a donat Universității din Iași cca patru mii de exemplare, asigurându-le o bună păstrare și acces”. În lucrarea „Alte pagini de istoriografie literară”, autorul a reiterat ideea că sursele pierdute sunt inestimabile valori științifice pentru cunoașterea istoriei: cărți, hrisoave domnești, în versiune slavonă sau latină. În lucrările înstrăinate din Basarabia, care datau de prin sec. X–XVII, grafia chirilică păstra o originalitate a scrierii (grafică verticală, majestoasă, strict geometrică, majusculă, cu o ușoară și elegantă rotunjire a formelor și care se apropia mult de scrisul rusesc din sec. XI–XII), iar în sec. XVII–XVIII scrierea a devenit neglijentă și practic ilizibilă [5, p. 5]. Multe din rarități aveau și o realizare excepțională, cu scoarță de scândură, îmbrăcate în piele, împodobite cu frontispicii și chenare, titluri și inițiale ornate, scrise într-o caligrafie admirabilă. Altele, precum cronicile moldo-slavone ale lui Macarie, Azarie, Eftimie, erau scrise pe pergament. Cercetătorul I. Șpac, referindu-se la dispariția prețioaselor surse istorice, consideră că pierderea documentelor prejudiciază adevărul istoric în ce privește problema dezvoltării tiparului și a învățământului în Moldova.

Un merit incontestabil al lingvistului Bogaci este popularizarea figurii unor cărturari, ca cea a mitropolitului Varlaam, autor al traducerilor în limba română a unor lucrări cu caracter religios, spre exemplu, „Scara”, numită și „Liastvița lui Varlaam”, al cărui autor este Ioan Scărarul [21], scriitor bisericesc din sec. VII, egumen al Mănăstirii Sinaiului. Filologul Bogaci a avut curajul să includă în studiul său citate din lucrarea „Liastvița lui Varlaam”, unde erau accentuate adevăruri științifice tabuizate în perioada sovietică, precum denumirea limbii [6, p. 6]. Astfel, el a reprodus în întregime introducerea intitulată „Înainte cuvântarea tălmăcitorului”, în care Varlaam motiva utilitatea cărții: „pentru folosul neamului creștinesc cui va vrea să

citească din slovenie scoasă pre înțelesul a toată limba românească” [6, p. 11]. Același lucru îl accentua Bogaci în analiza „Cronografului din Harkov”, tradus de Gheorghe, fiul lui Andronic, „dengrecie pre românie” [6, p. 16]. În exegeza operei „Cronograful din Harkov”, Bogaci a specificat că relicva din 1689 a ajuns în împrejurări misterioase la Harkov, la Biblioteca Publică „V. Korolenko”.

Amintim că la începutul anilor '50 ai sec. XX, lingviștii din RSSM nu aveau dreptul să facă referință la lucrările clasicilor literari, să le valorifice creația, altfel riscau să fie învinuiți de naționalism. Dreptul editării operei lui Eminescu, Alecsandri, Creangă ș.a. trebuia obținut de la CC al PCM.

Ion Ceban, unul dintre ideologii teoriei moldovenismului, cerea ca problema clasicilor să fie rezolvată la nivel internațional, menționând că „URSS trebuie să ducă tratative cu România [...]”, pentru ca scriitorii nominalizați „să fie considerați moldoveni” [17, p. 35]. Bogaci a fost unul dintre primii care a studiat în spațiul nostru opera clasicilor Al. Donici, Al. Russo, C. Negruzzi. Potrivit acestuia, marii scriitori au avut o contribuție colosală întru dezvoltarea culturii naționale, iar ideile lor „demonstrează act de bărbăție și înaltă conștiință cetățenească [...] numele cărora constituie o mândrie a poporului” [6, p. 60]. Prin intermediul evocării trecutului, Bogaci a reflectat cu subtilitate viciile sistemului țarist, iar prin numeroasele exemple îl făcea pe cititor să înțeleagă că acest flagel a rămas caracteristic și pentru regimul sovietic. În studiul despre viața și activitatea fabulistului Al. Donici, cercetătorul menționa că acesta, în anii '20 ai sec. XIX, a făcut carieră militară în Ekaterinburg, iar în 1826 a fost demisionat din cauza viziunilor liberale (decembriste). Ulterior, „la 1835, Donici a trecut cu traiul în Moldova din dreapta Prutului, unde s-a impus în viața culturală, găsind mai multe posibilități pentru valorificarea talentului literar”. Bogaci aducea citate din scrierile lui Donici, în care era menționat că „ocârmuirea țaristă nu privea cu ochi buni activitatea scriitorilor locali și folosea acțiuni represive împotriva oamenilor luminați, neîngăduind deschiderea aici, la periferie, a unor organe de publicitate, a editării de cărți și manuale, deschiderea unor școli cu limba de predare a poporului ... [6, p. 60; 7]”. „În Basarabia, ca și în alte *periferii* ale Imperiului, tipărirea operelor literare în limba *minorităților naționale* era un lucru peste seamă de anevoios și adesea chiar imposibil” [7]. Prin urmare, lingvistul sugera cititorilor că basarabeni, deși trăiau pe propriul teritoriu în condițiile regimului de ocupație, erau considerați minorități naționale cu drepturi limitate, situație cunoscută și în perioada sovietică. Bogaci a evocat din opera lui Donici critici privind absolutismul, șerbria și jefuirea oamenilor muncii de către cinovnicii străini, care încălcau legislația. De asemenea, a evidențiat „exodul cărturarilor din Basarabia într-o singură direcție ... în Moldova din dreapta Prutului, în sec. XIX” [7, p. 30]. A accentuat mărturii despre viața politică a principatelor, care era mai activă ca în Basarabia, existau mai multe partide, grupe și orientări politice. A reliefat chiar personalități cu viziuni progresiste, ca Leonte Radu, care dorea crearea unei confederații balcanice în care să-și găsească locul Muntenia și Moldova, Serbia și alte țări, despre iluministul Ionică Tăutul, adept al curentului cărvunarilor și unul dintre autorii proiectului primii constituții din principatul Moldova. Iar prin fabulele lui Donici, „Vaporul și Calul”, „Cahlău”, Bogaci făcea aluzii la aprobarea actului progresist al unirii și de autorul fabulelor și de către el personal [7, p. 37].

În compartimentul „Negruzzi dramaturg”, Bogaci a argumentat contribuția scriitorului la crearea și completarea repertoriului național, la dezvoltarea teatrului național. Iar ceva mai jos, pe aceeași pagină, într-un citat preluat din lucrarea lui Eugen Lovinescu, a reiterat că meritul lui Negruzzi constă în crearea repertoriului românesc, oferind cititorului temă de meditație cu privire

la problema limbii. În alt compartiment a elogiat meritele lui C. Negruzzi, Al. Donici în combaterea „stricătorilor de limbă, care schingiuiau și sfâșiau frumoasa noastră limbă” [7, p. 63]. Analiza fabulei „Doi câini” de Donici, în care sunt criticate persoanele care în goană după modă schimonosesc limba, i-a permis lui Bogaci să ajungă la ideea durută că „prin schimonosirea limbii se demonstrează disprețul față de tot ce este național, lipsa de patriotism” [7, p. 107].

În „Pagini de istoriografie literară” a respins mai multe idei hilare susținute de politica sovietică, una dintre care se referea la calitățile intelectuale reduse ale locuitorilor din Moldova. Analizând documentele și manuscrisele vechi, Bogaci a constatat că în sec. XVI–XVII pe teritoriul Moldovei existau școli pe lângă lăcașele sfinte, circulau cărți atât cu un conținut religios, cât și medical, zoologic, filosofic etc. A precizat mai multe personalități din Moldova care au adus contribuții la dezvoltarea științei și culturii universale: N. Milescu-Spătarul, D. Cantemir, A. Cantemir, Gh. Asachi, M. Eminescu ș.a., apreciindu-i drept „mari cărturari”. Lucrarea este consacrată și unor personalități ale culturii ruse care au ajuns din diferite motive în Basarabia: Al. Pușkin, M. Gorki, I. Bunin [6, p. 102], inspirându-se din realitățile folclorice și lingvistice ale ținutului. A folosit citate din opera lor pentru a evoca note de protest împotriva guvernărilor expansioniste și despotice.

Cercetarea moștenirii literare și științifice din Moldova a fost continuată în lucrarea „Alte pagini de istoriografie literară”, apărută după 14 ani de investigații. Cuprinsul este similar cu „Pagini de istoriografie literară”, dar vine cu noi completări, date inedite care întregeau cunoașterea biografiei și creației unor scriitori și cărturari din trecut. În capitolul „File vechi, file îngălbenite” evocă un șir de lucrări prețioase din punct de vedere științific, care se mai află încă în bibliotecile din Rusia: „Codicele lui Nicolae Milescu-Spătarul” (Irkutsk), „Chipurile împăraților turcești dimpreună cu istoriile lor pre scurt, în ce fel au urmat unul după altul, de la cel dintâi până la cel de acum, la împărăție” (Lvov, atribuită lui D. Cantemir), „Letopisețul lui Vartolomeu Măzăreanu” (Irkutsk) etc. [5]. Exprimându-și regretul că aceste vestigii nu se află acasă, Bogaci face concluzii curajoase pentru începutul anilor '80. Astfel, din „Letopisețul lui Vartolomeu Măzăreanu” a evidențiat pasajul despre căderea unui jug – cel turcesc și înlocuirea cu altul – cel țarist: „... cu ajutorul lui Dumnezeu armia rosieniască a intrat în Moldova și azi cneția se află sub oblăduire moschicească”. În alte rânduri extrase din „Letopisețul lui Vartolomeu Măzăreanu” a narat despre întreținerea armatei rusești de localnicii din Basarabia: „țărănimea își înzecea atunci eforturile pentru aprovizionarea armatei eliberatoare ...” [5, p. 38].

În capitolul „Clasicii noștri” a reflectat succint moștenirea științifică, culturală a oamenilor de cultură – N. Milescu-Spătarul, Mihail Strilbițchi, Costache Stamati, Teodor Vârnav, Toma Vartic etc., evidențiindu-le contribuția. Despre opera lui Al. Donici a arătat că s-a inspirat din izvoare de cugetare și creație populară [7], ceea ce i-a oferit prospețime și originalitate. În compartimentul „La cumpăna apelor” a adunat mărturiile unor călători din sec. XIX care au vizitat Moldova. Observațiile cu caracter etnografic fixate de călătorul N. Levițki la 1818 – habitatul rural, îmbrăcămintea, construirea caselor, limba vorbită – l-au condus la constatarea că localnicii din Moldova „sunt urmașii curajoșilor ai legionarilor romani, pe care August i-a colonizat pe malurile Dunării până la ale Nistrului, de ambele lui părți” [5, p. 212], combătând în așa fel teoria originii slave a moldovenilor.

În perioada ideologizării și politizării, în rândurile intelectualilor din RSSM au existat personalități care s-au opus dogmelor marxist-leniniste cu privire la crearea statelor artificiale (RSSM), compromiterea identităților naționale, impunerea valorilor străine. Unul din ei a fost istoricul literar, folcloristul și arheograful Gheorghe Bogaci. Printre meritele lui subliniem

scoaterea din anonimat, analiza și valorificarea manuscriselor vechi, a operelor clasicilor literari, culegerea și diseminarea creațiilor populare păstrate în memoria colectivă, popularizarea unor personalități care au adus contribuții în dezvoltarea culturii universale. Exegeza științifică a fost folosită drept tribună de combatere a regimurilor nedemocratice, practicilor de discriminare națională, compromiterea adevărurilor istorice. A insistat asupra necesității păstrării patrimoniului național, dezvoltarea culturii naționale, stimularea dezvoltării științei.

BIBLIOGRAFIE

1. AAȘM, F. 1 inv. 3, d. 1; 2.
2. AAȘM, F. 1 inv. 3, 3545. (Dosar personal Bogaci Gh.).
3. *Academicieni din Basarabia și Transnistria (II jum. a sec. XIX-I jum. sec. XX)*. Ch.: CETINI, 1996.
4. Arhiva Academiei de Științe a Moldovei (în continuare AAȘM), F. 1 (Приказы по молдавской научно-исследовательской базе АН СССР), inv. 3, d. 1, d. 2.
5. BOGACI, GH. *Alte pagini de istoriografie literară*. Ch.: Literatura artistică, 1984.
6. BOGACI, GH. *Pagini de istoriografie literară*. Ch.: Ed. Cartea Moldovenească. 1970.
7. BOGACI, GH.; GRECUL, I. *Alexandru Donici*. Ch.: Moldovenească, 1966.
8. BOGACI, GH. *Pagini de istoriografie literară*. Ch., Ed. Cartea Moldovenească. 1970.
9. Bojoga E. Lingvistică și ideologie. Teoria lui E. Coșeriu în fosta URSS. În: http://www.dacoromania.inst-puscariu.ro/articole/2002-2003_6.pdf (vizitat 5.04.20).
10. BORȘCI, ION. *Construirea socialistă în RSSM*. Ch.: Editura de Stat a Moldovei, 1940.
11. BROVKO, FIODOR. *Reunirea norodului moldovenesc și formarea Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești*. Ch.: Editura de Stat a Moldovei, 1947.
12. De la Bogaci și Teleucă mărturii ... Pagini de jurnal. <http://leo-butnaru.blogspot.md/2012/07/de-la-bogaci-si-teleuca-marturii.html> (vizitat la 3.06. 2019).
13. *Dicționarul scriitorilor români din Basarabia 1812–2016*. Ch.: Prut Internațional, 2010, p. 60-61.
14. <http://leo-butnaru.blogspot.md/2012/07/de-la-bogaci-si-teleuca-marturii.html> (vizitat 11. 12. 2019).
15. Ivan Bunin în 1892 a scris un poem cu influențe din folclorul român, care a fost publicat în 1917 cu titlul „Rumânscaia scazca”.
16. JARCUTCHI, I. ; MANOLACHE, C. ; XENOFONTOV, I. Știința în Republica Moldova: file de istorie. În: *Enciclopedia*. 2013, nr. 1 (4), p. 12.
17. NEGRU, GH. *Politica etnolingvistică în RSS Moldovenească*. Ch.: Prut Internațional, 2000.
18. *Toponimica Bessarabii i eesvidetelstvo o profeșezaseleniacraia* (1949), *Iz istorii moldavscoi folclioristichi*: A. Hasdeu (1951), *Date privitoare la viațaș i activitatea lui Al. Mateevici* (1954), *K вопросу o proisxoždenii mold. u rum. Dojnă* (1963); *Pușkin și folclorul moldovenesc* (1963), *Gorki și folclorul moldovenesc* (1966). A îngrijit și prefațat primele ediții din R.S.S.M. ale operelor alese ale lui C. Negruzzi, V. Alecsandri, C. Stamati-Ciurea. *Istoria literaturii moldovenești* (vol. I, 1958, coautor); *Pagini din literatura Europei de Asfințit* (materiale suplim. pentru cl. a IX-a a școlii moldovenești, în colaborare cu Ramil Portnoi, 1954); *În lumea cuvintelor*. Ch., 1982 etc.
19. POZERN, B. *Cum muncitorii și țărani au cucerit puterea și au zidit societatea socialistă*. Tiraspol: Editura de Stat a Moldovei, 1938.
20. POZERN, B. *Lichidarea culăcimii și sarcinile lucrului de partid*. Tiraspol: Editura de Stat a Moldovei, 1931.
21. SF. IOAN SCĂRARUL (sec. VII–VIII) – călugăr creștin, filosof bizantin, egumen la Mănăstirea Sinai, autor al lucrării „Scara dumnezeiescului urcuș” sau „Leavsvița”, după termenul slavonic.
22. ȘPAC, I. *Cartea în vâltoarea vieții*. Ch.: Foxtrot, 2012.
23. ZUGUN P., TROCIN D. Preocupări lingvistice. Arhiva (1889–1940), <http://www.alil.ro/wp-content/uploads/2012/05/Preocup%C4%83ri-lingvistice-%C3%AEn-revista-%E2%80%9DArhiva%E2%80%9D.pdf>. (vizitat la 20.11.2019).